

NÁZEV ŠKOLY:	GYMNÁZIUM JOSEFA JUNGMANNA LITOMĚŘICE, Svojsíkova 1, příspěvková organizace
ČÍSLO PROJEKTU:	CZ.1.07/1.5.00/34.1082
NÁZEV MATERIÁLU:	VY_32_INOVACE_5B_03_Pohlaví a gender
TÉMA SADY:	Společenskovední seminář
ROČNÍK:	4. ročník, oktáva
DATUM VZNIKU:	Červenec 2013
AUTOŘI:	Luboš Nergl, Andrea Skokanová

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Pohlaví a gender

Anotace:

Výukový materiál je určen pro volitelný předmět společenskovední seminář ve 4. ročníku

Materiál obsahuje texty z učebnic určených převážně pro výuku na vysokých školách, jen výjimečně obsahuje jiné texty. Texty nemohou nahradit soustavný výklad dané problematiky, jejich funkce je motivační k dalšímu studiu zejména uvedených titulů. Zároveň je úloha textů inspirativní k frontálním diskusím a skupinovým debatám. Výše zmíněné inspiraci slouží otázky a úkoly.

Žáci si mohou texty vytisknout, stáhnout do mobilu či tabletu, mohou si je převést do otevřeného formátu, opatřit poznámkami, napsat odpovědi. Rovněž během vyučovací hodiny lze texty promítnout dataprojektorem na plátno.

Časová náročnost: 2 vyučovací hodiny týdně (dvouhodinový seminář).

Přístup k internetu není bezpodmínečně nutný, jen některé úkoly odkazují na elektronické zdroje.

Anthony Giddens: Sociologie

Poznatky z biologie člověka

U lidí považujeme za nejlepší zdroj informací naše zkušenosti s vrozenými abnormalitami, jež se vyskytují jen u malého počtu jedinců. Jedna z nich se nazývá syndrom testikulární feminizace, druhá adrenogenitální syndrom. U první se jedinec rodí s normální sadou chromozomů mužského typu, varlaty a patřičnými hormony. Pokud se u těchto osob provede tzv. „sex test“, který se používá u olympijských atletek, jsou vyhodnoceny jako jedinci mužského pohlaví. Protože však tkáň jejich genitální oblasti v průběhu embryonálního vývoje nereaguje na testosteron, utvářejí se u nich vnější pohlavní orgány zdánlivě ženského typu. Tyto děti bývají téměř vždy vychovány jako dívky, protože se k diagnóze dospěje až v pubertě - neobjeví se totiž menstruace.

V případě adrenogenitálního syndromu dochází k opačné situaci: u plodu, který má normální ženské chromozomální vybavení, se v intrauterinním vývoji uplatňuje nadbytek androgenů (mužských hormonů). Důsledkem je vznik vnějších pohlavních orgánů mužského typu, popřípadě jejich kombinace s orgány ženskými, která se dá chirurgicky upravit na ženský genitál. Mnohé z těchto dětí jsou však vychovávány jako chlapci a abnormalita bývá odhalena až v pozdější fázi vývoje. Výzkum obou těchto biologických abnormalit však ukazuje i na význam socializace při vytváření rozdílů mezi chováním chlapců a dívek.

Desmond Morris: Lidský živočich

Biologie lásky

Jak celý tento cyklus začíná? Jakými signály příslušník opačného pohlaví vyvolává zájem? U mnoha savců je prvním lákadlem speciální pach. Když se potkají dva psi, zpravidla se očichají. Podle pachu, který čenichem zaznamenají, psi vzájemně poznají, v jakém sexuálním stavu právě jsou.

I u lidí je pohlavní tělesná vůně důležitá, ale až později. V počátečním stadiu mají hlavní význam signály vnímané očima. S tím máme problém, protože se nacházíme pouze ve svislé poloze. Vizuelní znamení samic jiných primátů jsou ve velké míře vydávána dozadu. Když je samice vzrušená, má na zadnici otok, který je viditelný z dálky, nebo vydává zvláštní pohlavní pach. Tyto silné signály působí na samce jako magnet, jímž je k ní přitahován. Když se samec vzruší, vztyčí se a zezadu se páří se samičkou, která přitom stojí na všech čtyřech. To musela být také poloha našich pradávných předků, než se postavili na zadní a přešli na dvounohý způsob života.

V tom okamžiku, kdy jsem se postavili, se staly dvě věci. Zaprvé se zadní část těla musela vyvinout do nové podoby. Potřebovali jsem lépe vyvinuté svaly na zadnici, abychom se udrželi zpřímá. Tyto nové svaly narostly na zadních nohách a daly nám mezi všemi opicemi něco jedinečného - kulaté hýždě. Dvě nové polokoule z masa se staly naším primárním samičím sexuálním znamením. Když však lidská samice a lidský samec jdou vedle sebe, na zadnice se naneštěstí už nevidí. Nový postoj při chůzi nás vybavil hýžd'ovým signálem a současně nám ho odstranil ze zorného pole. Muselo se proto něco stát, aby pohled na samičku zepředu byl víc vzrušující.

Byla to napodobenina hýždí na přední straně jejího těla. Stejně jako samice jiných primátů měla i ona sklon k otokům na hrudníku, když kojila mláďata, ale ty po období laktace opět mizely.

Když tam zduření mohlo zůstat trvale a ještě se zvětšit a zdvojit se do masitých polokoulí, pak mohla lidská samička signalizovat svou pohlavnost zepředu i zezadu.

Samičí hrud' se vyvíjela stejně jako hýžd'ová mimika. Tuto myšlenku podporuje i stavba prsou. Jejich objem (přibližně jeho dvě třetiny), je tvořen takovou tkání, která nemá pro tvorbu mléka žádný význam.

Martin Fafejta: Úvod do sociologie pohlaví a sexuality

Termínem gender označujeme kulturní a sociální stereotypy očekávání, které se pojí k jednotlivým pohlavím. Gender je sociální konstrukt a jako takový se mezi společnostmi liší a lze ho sociálně měnit. Když padly předsudky ohledně vzdělávání žen, změnilo se i chápání toho, co je ženství. Vzdělání se už nepříčilo ženské přirozenosti, ale stereotypům, které omezovaly místo ženy ve společnosti a snižovaly její schopnosti. Tyto stereotypy spoluvytvářely ženský gender a tím jak padly, podoba ženského genderu se změnila.

Vezměme si jiný příklad. Žena rodí děti, to je dáno jejím pohlavím. Ale představa, že každá žena má, či dokonce musí porodit dítě, že je to její povinnost daná přirozeností, je sociálním očekáváním, a tedy součástí ženského genderu. Z přirozené schopnosti rodit děti neplyne povinnost je rodit. Tato povinnost není součástí přirozenosti (pohlaví), ale sociálních stereotypů (genderu). I na tom je vidět, jak se gender mění. I když máme za to, že je přirozené, že žena děti má, nepovažujeme to za její povinnost. Přitom v mnohých kulturách žena, která nemá děti, není považována za skutečnou a plnohodnotnou ženu.

Na genderu je ze sociologického pohledu podstatné, že je ho možno coby sociální konstrukt měnit. Není pevný, závazný je pouze na základě sociálních norem. Jde o roli, ke které každý může přidávat vlastní obsah. Není dopředu dáno, jaká jeho podoba je správná nebo špatná. Přitom je nám vštěpován již od narození a stává se součástí naší identity. Jde o určité sociální ženství a mužství - takto na něj lze nahlížet jako na instituci.

• • •
Úvahami o dvojím duchu jsme se dostali k dalšímu problému konstrukce genderu. U některých lidí je pohlaví od narození nejasné. U jiných je nezpochybnitelné, přesto později ve svém vývoji začnou gender, který jim byl na základě pohlaví přisouzen, odmítat. Někteří odmítají i pohlaví, se kterým se narodili, a chtějí změnit svou autonomii. Takto své pohlaví znejasňují nebo přímo volí pohlaví opačné. Tyto lidi označujeme termínem „transgender“.

Mezi transgendery například patří:

- cross - dresseři (také označováni jako transvestité - tento termín je dnes jako původně psychiatrická kategorie odmítán) - ti, kteří se oblékají jako opačný gender;
- transsexuálové -ti, co se cítí být opačným pohlavím, v případě transsexuálů rozlišujeme MtF (male to female) a FtM (female to male) transsexuály - MtF

- se narodil jako muž, ale cítí se být ženou u FtM je tomu naopak;
- drag - queens a drag - kings - jedinci, kteří přehnaně prezentují opačný gender, drag - queens si libují v monstrózních róbách, které by „normální“ žena na sebe patrně nikdy nevzala;
  - bigendeři - ti, kteří žijí v opačném genderu, aniž volí operaci na změnu pohlaví, někteří z nich žijí střídavě v obou genderech;
  - maskulinní ženy a femininní muži, kteří se tento fakt nesnaží zakrývat - například vousaté ženy, které se odmítají holit nebo muži s ženskou postavou;
  - lidé různě si upravující tělo tak, aby neslo znaky obou genderů - třeba muži s umělými ňadry (brazilští mužští prostitutí, tzv. travestis), ale i kulturistky, které překročily pomyslnou čáru toho, co je přijatelné pro vzezření ženského těla;
  - gender - blendeři - ti, kteří míchají genderové znaky obou pohlaví, takže nepůsobí ani mužsky, ani žensky;
  - androgynové, kteří působí i mužsky i žensky

Kategorie transgenera se neustále proměňuje. Jedinec, který by byl před několika lety považován za transgenera, dnes do této kategorie nespadá. Společností je považován za „normálního - viz ženy v obleku s kravatou nebo muži s náušnicí. Proto výše zmíněný výčet nelze považovat za konečný a jednotlivé kategorie za striktně odlišitelné. Počítali bychom kupříkladu gaye, který je silně femininní, nepůsobí „mužsky“, ale přitom nevystupuje jako žena, do kategorie transgender? Vyčerpávající výčet provést nelze. Spokojme se proto s jednou ze sociologických definic, která mezi transgendery počítá všechny, co nějakým způsobem nesplňují očekávání, která daná společnost spojuje s jejich biologickým pohlavím.

OTÁZKY A ÚKOLY

1. Anthony Giddens popisuje některé formy hermafroditismu. Přemýšlejte a diskutujte o procesu socializace genderových rolí u takto narozených dětí. Která rizika socializace přinese?
2. V procesech namlouvání stírá biolog Desmond Morris rozdíly mezi přírodou a kulturou. Vysvětlete, v kterých pasážích textu.
3. Vysvětlete vlastními slovy, jak chápete význam sociologického termínu *gender*.
4. Fafejta označuje *gender* za sociální konstrukt. Co si pod tím máme představit? Nejsou snad projevy sexuálního chování oběma pohlavím genotypově vrozeny?

Zdroje:

FAFEJTA, M. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Vyd. neuvedeno, Věrovany: Nakladatelství Jan Pizskiewicz, 2004, ISBN 80-86768-86-6, str. 30, 49

GIDDENS, A. *Sociologie*. 1. vyd. Praha: Argo, 1999, ISBN 80-7203-124-4, str. 113

MORRIS, D. *Lidský živočich*. 1. vyd. Praha: Euromedia Group, 1997, ISBN 80-7176-529-5, str. 122